

Warszawa, 12 kwietnia 2019 r.

dr hab. Bartosz Jakubczak

Dziedzina: *sztuki muzyczne*

Dyscyplina artystyczna: *instrumentalistyka*

Adres: Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina

ul. Okólnik 2, 00-368 Warszawa

██

██

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Wiktora Brzuchacza

***Eksperyment i tradycja w muzyce organowej warszawskich kompozytorów
II połowy XX wieku.***

sporządzona na zlecenie Rady Wydziału Instrumentalnego

Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu

w związku z przewodem na stopień doktora sztuki w dziedzinie sztuk muzycznych
w dyscyplinie artystycznej *instrumentalistyka*, specjalność – *gra na organach*

wszczętym uchwałą nr 47/II/2018/2019 z dn. 4.03.2019 r.

na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity Dz. U. 2017 poz. 1789) oraz w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1669) o wszczęciu przewodu doktorskiego na stopień doktora sztuki w dziedzinie sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej *instrumentalistyka*, mgr Wiktor Brzuchacz przedstawił wraz z wnioskiem Dziekanowi Rady prawidłowo przygotowaną dokumentację zgodnie z § 1 ust. 1-2 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2018 r. poz. 261).

W świetle w/wym. ustawy Rada Wydziału, o której mowa, podjęła prawomocną uchwałę o wszczęciu przewodu na stopień doktora w dziedzinie sztuk muzycznych w dyscyplinie

artystycznej *instrumentalistyka*, specjalność – *gra na organach* dla mgr. Wiktora Brzuchacza. Do nadesłanego przez Dziekan Wydziału Instrumentalnego, prof. zw. dr hab. Alicję Kledzik, pisma sygnowanego datą 12.03.2019 r. informującego o wyznaczeniu mojej osoby na recenzenta w/wym. pracy doktorskiej została dołączona następująca dokumentacja:

1. Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Poznaniu z dn. 4.03.2019 r. wraz z uchwałą nr 47/II/2018/2019 informującą o wszczęciu przewodu doktorskiego mgr. Wiktora Brzuchacza i powołaniu promotora w osobie dra hab. Bogdana Narlocha.
2. Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Poznaniu z dn. 4.03.2019 r. wraz z uchwałą nr 48/II/2018/2019 informującą o wyznaczeniu mnie recenzentem w w/wym. przewodzie.
3. Dokumentacja przewodowa i praca doktorska mgr. Wiktora Brzuchacza.

Podstawowe dane o Kandydacie

Pan mgr Wiktor Brzuchacz urodził się w 1986 r. Ukończył szkołę muzyczną II stopnia im. Karola Szymanowskiego w Warszawie (w dokumentacji przewodowej nie ma informacji na jakim instrumencie Doktorant uczył się grać w tejże szkole). Nazwisko nauczyciela przedmiotu głównego również zostało pominięte. W 2010 r. ukończył Akademię Muzyczną im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku w klasie organów prof. dra hab. Bogusława Grabowskiego. W latach 2009-2011 studiował również improwizację w Le Conservatoire Claude-Debussy (CRD) w klasie Pierre'a Pincemaille'a. Brał udział w kursach mistrzowskich prowadzonych przez J. E. Ayarra, M. Lehtonen oraz P. Pincemaille'a. W 2006 roku zdobył „Złoty Laur Młodego Organisty” na XXIX Międzynarodowym Festiwalu Organowym w Giżycku. Od 2010 r. należy do Towarzystwa im. Mariana Sawy.

Ocena osiągnięć artystycznych

Z dokumentacji wynika, iż mgr Wiktor Brzuchacz wykonał 112 koncertów solowych i kameralnych w latach 2006-2018. Nie wszystkie jednak koncerty potwierdzone są kopiami plakatów. Do znaczących występów Doktoranta należy zaliczyć jego udział w XXXIV Międzynarodowym Festiwalu Muzyki Organowej, Chóralnej i Kameralnej w Bazylice Mariackiej w Gdańsku, X Międzynarodowym Festiwalu Muzyki Organowej w Katedrze Gnieźnieńskiej, III Legionowskim Festiwalu Muzyki Kameralnej i Organowej, XXXVIII Międzynarodowym Festiwalu Muzyki Organowej i Kameralnej w Giżycku. Ponadto

koncertował w Rosji (Peczora, Kondopoga, Tuła, Sankt Petersburg, Włodzimierz), Francji (St. Denis), Holandii (Hengelo), Niemczech (Südlahn).

Doktorant ma w swoim solowym repertuarze dzieła takich kompozytorów jak: Mikołaj z Krakowa, S. Scheidt, J.K. Kerll, D. Buxtehude, B. Pasquini, J. Podbielski, J. Pachelbel, V. Lübeck, G. Böhm, N. Bruhns, L. Marchand, L.C. Daquin, J.G. Walther, J.S. Bach, C. Ph.E. Bach, C. Balbastre, A. Freyer, F. Mendelsson-Bartholdy, L. Lefébure-Wély, C. Franck, J. Brahms, W. Żeleński, A. Guilmant, E. Gigout, Ch.-M. Widor, M. Surzyński, L. Vierne, F. Borowski, M. Reger, F. Nowowiejski, M. Dupré, A. Tansman, O. Messiaen, J. Alain, G. Young, M. Sawa. Z programów poszczególnych koncertów wynika, że Doktorant występuje również jako improwizator. Godnym podkreślenia i docenienia jest fakt, iż Kandydat zainicjował akcję o nazwie „Ocalmy organy”, która ma za zadanie rewitalizację zabytkowego instrumentu z 1748 r. znajdującego się na terenie parafii św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Sarnakach. Doktorant prężnie działa również na rzecz popularyzacji kultury muzycznej, organizując koncerty m.in. w Chrzęsnem - „Spotkania z Muzyką w Pałacu” (2015, 2016).

Dorobek artystyczny Kandydata oceniam pozytywnie.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr. Wiktora Brzuchacza pod tytułem *Eksperyment i tradycja w muzyce organowej warszawskich kompozytorów II połowy XX wieku* składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na nośniku elektronicznym (płyta CD) wraz z jego opisem. Doktorant nagrał utwory organowe warszawskich kompozytorów w następującej kolejności:

1. Feliks Rączkowski (1906-1989) – *Pastorałka na temat mel. Z. Noskowskiego*
2. Czesław Grudziński (1911-1992) – *Mały tryptyk*
3. Tadeusz Jarzęcki (1912-2000) – *Capriccio per organo*
4. Tadeusz Jarzęcki (1912-2000) – *Kotysanka*
5. Zbigniew Wiszniewski (1922-1999) – *Pastorale für Orgel*
6. Marian Borkowski (*1934) – *Psalmus*
7. Sławomir Czarnecki (*1949) – *Visions op. 27 - I Vision*
8. Sławomir Czarnecki (*1949) – *Visions op. 27 - II Vision*
9. Sławomir Czarnecki (*1949) – *Visions op. 27 - III Vision*

Nagrania dokonano 23.03.2019 r. w kościele pw. Bogurodzicy Maryi w Warszawie. Realizacja nagrania: Łukasz Słomiński.

Dzieło artystyczne w swojej koncepcji repertuarowej zawiera dwa muzyczne światy. Zestawienie eksperymetu i tradycji w literaturze organowej II połowy XX wieku, doskonale

obrazuje dwubiegunowość języka muzycznego w twórczości wybranych przez Doktoranta kompozytorów. Grę Kandydata cechuje klarowność artykulacyjna oraz nienaganna technika gry, zaś koncepcja rejestracyjna poszczególnych utworów jest w pełni świadoma i dalece przemyślana. Walory brzmieniowe instrumentu zostały ukazane w sposób niezwykle ciekawy i różnorodny. Kandydat na ogół prawidłowo odczytał kompozytorskie intencje, aczkolwiek wystąpiły w niektórych momentach pewne mankamenty. Na przykład w „Małym tryptyku” Czesława Grudzińskiego w taktach 41 i 42 całe nuty nie są dostatecznie wytrzymane. Z kolei „Capriccio per organo” Tadeusza Jarzęckiego jest grane zbyt wolno. Kandydat argumentuje w opisie dzieła wybór spokojniejszego tempa z powodu dużego pogłosu w kościele, w którym dokonano nagrania. Należało bowiem skrócić artykulację, przyspieszyć tempo, dzięki któremu narracja muzyczna byłaby płynniejsza, bardziej energetyczna, przekonująca i niezaprzeczalnie korespondująca z wysublimowaną twórczością organową Marcela Dupré. Z ogromnym zainteresowaniem wysłuchałem trzech pozostałych kompozycji znajdujących się na CD. „Pastorale für Orgel” Zbigniewa Wiszniewskiego rozpoczyna stale powtarzany motyw oparty na tercji wielkiej w partii prawej ręki i tercji małej w partii lewej ręki. Ten minimalistyczny zabieg kompozytorski zawiera przejmujący i niepowtarzalny ładunek wyrazowy. W partyturze dzieła kompozytor zamieszcza sugestie rejestracyjne, które rzetelnie są zrealizowane na nagraniu. Kompozytorska odwaga, z jaką mamy do czynienia w utworze „Psalmus” Mariana Borkowskiego, daje okazję zarówno wykonawcy, jak i słuchaczowi, do wejścia w tajemniczy i niezwykle świat klasztorowych współbrzmień. Doktorant z wielkim wyczuciem i nienaganną intuicją muzyczną buduje napięcia szczególnie we fragmentach opartych na różnego rodzaju układach klasztorowych. Na początku utworu wykonawca niekiedy skraca sugerowany przez kompozytora czas trwania poszczególnych fraz. W ostatniej kompozycji „Visions” op. 27 Sławomira Czarneckiego, Doktorant operuje czasem muzycznym w sposób wyrafinowany, w szczególności w środkowym ogniwie dzieła, który koresponduje z językiem muzycznym Oliviera Messiaena, a konkretnie z imitacją śpiewu ptaków.

Opis dzieła artystycznego składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, podsumowania, bibliografii, aneksu i materiału nutowego. W pierwszym rozdziale Doktorant definiuje tradycję i eksperyment w muzyce II połowy XX wieku, przytaczając niezwykle cenną wypowiedź Sławomira Czarneckiego na temat muzyki organowej z tego okresu. Lakonicznie została opisana tzw. stylistyka pośrednia, która według Autora „kompilowała tradycyjne elementy kompozycji z nowatorskimi”. Cennym fragmentem tegoż rozdziału jest zestawienie symboli wraz z objaśnieniami wykonawczymi w utworach Mariana Borkowskiego, Norberta Mateusza Kuźnika i Sławomira Czarneckiego. Doktorant mógł nieco szerzej opisać twórczość także innych kompozytorów w kontekście eksperymentu. Zabrakło przede wszystkim informacji o twórcach, którzy również poszukiwali w swojej twórczości kompozytorskiego *novum*. Takie utwory jak „Volumina” na organy (1961/62), I Etiuda „Harmonies” (1967) G. Ligetiego (1923-2006), „Jeu (for the stops)” (1981) Williama Albrighta, czy Johna Cage’a (1912-1992) „Souvenir” (1983) i wiele innych prezentowały niespotykaną wcześniej materię

brzmieniową. W rozdziale drugim Doktorant dokonał ogólnej charakterystyki polskiej muzyki organowej II połowy XX wieku, zestawiając kompozytorów piszących na organy oraz omawiając formy i techniki kompozytorskie. W kolejnym rozdziale Autor podjął się analizy wybranych dzieł wraz z ogólnym omówieniem zagadnień wykonawczych. Ważnym komponentem rozdziału jest „analiza wyników badań dotyczących eksperymentu i tradycji w utworach wybranych kompozytorów II połowy XX wieku” na podstawie przeprowadzonej ankiety przeprowadzonej wśród 49 koncertujących organistów. Objętość opisu dzieła jest dosyć skromna (rozprawa doktorska zawiera 91 stron). Praca zawiera liczne błędy: notorycznie błędnie (nawet w bibliografii!) przytaczany jest tytuł książki o *Conversatorium Organowym* w Legnicy pod tytułem „Siła tradycji smak wolności” zamiast „SIŁA TRADYCJI SMAK NOWOŚCI”; nie do końca zrozumiałe jest zdanie ze strony 73: „Od pierwszych edycji pojawiały się tam zarówno utwory awangardowe jak mnie lub bardziej tradycyjne”; na stronie 70: „Kolorystyką brzmieniowa charakterystycznymi interwałami dość skomplikowaną budową”; na tej samej stronie błędy w nazwiskach kompozytorów: Ligetti, Part zamiast Ligeti, Pärt; na stronach 64, 65, 66 pojawia się wyraz „zanam” zamiast „znam”, na stronie 58 Nasad 2 2/3 zamiast Nasard 2 2/3; na stronie 49 „spempre” zamiast „sempre”; na tej samej stronie Vox ceolestis 8’ zamiast Vox coelestis 8’, na stronie 45 „Conversatorium Muzycznego” zamiast „Conversatorium Organowego”; na stronie 39 znajduje się niepełny przypis nr 5 pojawiający się po raz pierwszy; w materiale nutowym niektóre strony są źle ponumerowane i błędnie ułożone. Niemniej jednak wymienione błędy literowe nie wpływają negatywnie na ocenę pracy.

Konkluzja

Praca doktorska pod tytułem *Eksperyment i tradycja w muzyce organowej warszawskich kompozytorów II połowy XX wieku* stanowi wartościowy wkład w obszarze wykonawczym polskiej literatury organowej. Tym bardziej, że niektóre omawiane kompozycje nie są opublikowane. Praca z pewnością przyczyni się do ich rozpowszechnienia.

Niniejszym stwierdzam, że doktorant wykazał się głęboką wiedzą teoretyczną i umiejętnościami w dziedzinie sztuk muzycznych umożliwiającymi samodzielną pracę artystyczną i dydaktyczną. W ten sposób spełnił wymagania art. 13 ust. 1 z dnia 14 marca 2003 roku.

Pracę doktorską Pana mgr. Wiktora Brzuchacza przyjmuję i wnioskuję o dopuszczenie do jej publicznej obrony.

Bartosz Jakubczak